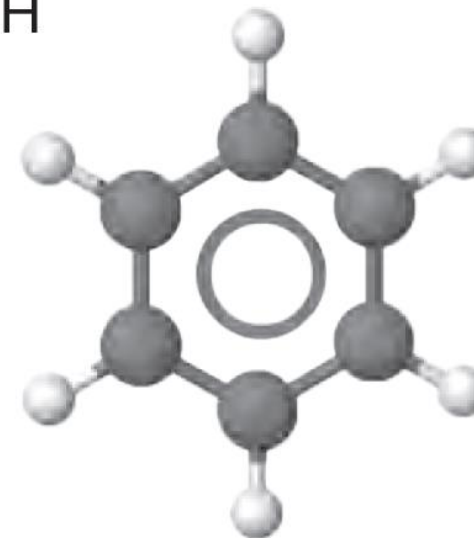
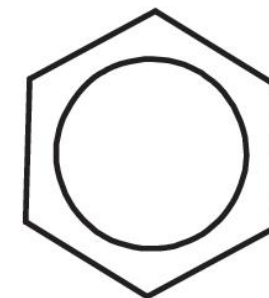
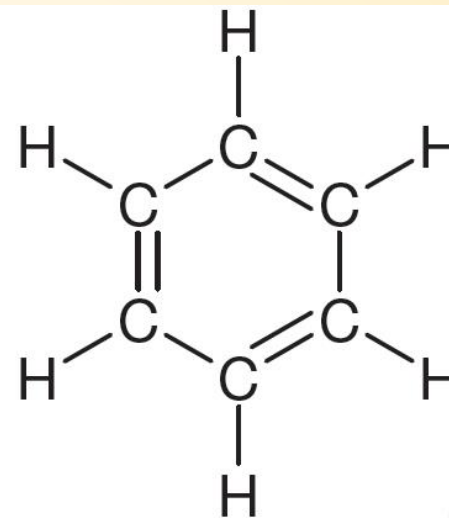

46. A benzol

Szerkezeti sajátosságok

- C_6H_6
- a legegyszerűbb aromás vegyület
- gyűrűsen delokalizált π -kötések
  - 6 darab delokalizálódó elektron (π -elektronszextett)
- apoláris, síkalakú molekula
  - minden atomja egy egyenes mentén helyezkedik el
  - 120° -os kötésszög
- szilárd halmazállapotban molekularácsot képez
- a rácsot gyenge diszperziós kölcsönhatás tartja egyben
- a belőle képződő csoport a fenilcsoport: C_6H_5-

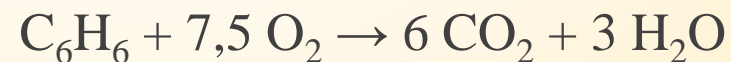

Fizikai tulajdonságok

- ▶ színtelen, jellegzetes, benzinre hasonlító illatú folyadék
- ▶ alacsony olvadás- és forráspont
  - ▶ oka: a gyenge másodrendű kölcsönhatás a molekulák között
- ▶ polaritása miatt vízzel nem elegyedik
- ▶ apoláris oldószerekkel (pl. benzinben) korlátlanul elegyedik
- ▶ kiváló apoláris oldószer
  - ▶ érdekesség, hogy a jódot nem lila, hanem vörösesbarna színnel oldja
- ▶ sűrűsége kisebb, mint a víz sűrűsége

Kémiai tulajdonságok

- ▶ bár delokalizálódó pi-kötései vannak, inkább az alkánokhoz hasonló a reakciókészsége
- ▶ égés:
  - ▶ nem tökéletes égés: a szén-dioxid és víz mellett korom is keletkezik, ami izzás közben narancssárgás, világító lángot eredményez
    - ▶ az alkánokhoz képest nagyobb a C-tartalom (kisebb a H-tartalom), ezért nincs elég O₂ a levegőben a tökéletes égéshez
  - ▶ tiszta oxigénben azonban az égése tökéletes, és exoterm folyamat

Kémiai tulajdonságok

- ▶ addíciós reakciók:

- ▶ az aromás jelleg miatt csak extrém körülmények között játszódnak le

- ▶ szubsztitúciós reakciók:

- ▶ az alkánokhoz hasonló sebességgel játszódnak le

- ▶ brómszubsztitúció:

- ▶ vas, illetve vas(III)-bromid katalizátor mellett

- ▶ brómbenzol keletkezik: $C_6H_6 + Br_2 \rightarrow C_6H_5Br + HBr$

- ▶ nitrálás:

- ▶ nitrálóelegy felhasználásával (tömény kénsav és tömény salétromsav 2:1 arányú elegye)

- ▶ nitrobenzol keletkezik: $C_6H_6 + HO-NO_2 \rightarrow C_6H_5-NO_2 + H_2O$

Előfordulás és előállítás

- ▶ előfordulás:

- ▶ főként kőszénkátrányban fordul elő

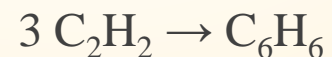
- ▶ előállítás:

- ▶ csak az iparban, többféleképpen:

- ▶ napjainkban főként hexán dehidrogénezésével

- ▶ régebben acetilén trimerizációjával

- ▶ egyes országokban kőszénkátrányból lepárlással

Felhasználás és élettani hatás

▶ felhasználás:

- ▶ vegyipari alapanyag számos aromás vegyület előállításához (pl. nitrovegyületek)
- ▶ vegyipari oldószer

▶ élettani hatás:

- ▶ mérgező, rákkeltő (karcinogén) hatású

Felhasznált források

- ▶ OH-KEM910TB/II. tankönyv: 46. *A benzol* (Oktatási Hivatal, 2021, 42-43. oldal)